

Jan Bart

door **Simon IPPEL**

Oostendenaar of niet?

In de periode tussen 1600 en 1700 is Jan Bart een van de vele kapers die de zee onveilig maakte voor de Engelse en Hollandse schepen. Maar wie was deze Jan Bart?

Hij werd geboren in 1650 te Duinkerke in de Boomstraat. Zijn vader noemde Korneel en zijn moeder Katrien. Duinkerke behoorde toen nog tot het Graafschap Vlaanderen. Het is pas in 1662 dat deze stad bij het Franse koninkrijk ingelijfd werd, maar ze bleef uitgesproken Vlaams.

Reeds op tienjarige leeftijd monsterde hij zich aan als dekjongen op een Nederlands schip van de Verenigde Provinciën onder Admiraal de Ruyter. Ze deden o.a. een expeditie naar Chatham waarbij ze de Engelse vloot in haar thuishaven vernielden (juni 1667).

De zee zat hem in het bloed door zijn vader. Het was een zeer woelige periode. Men werd als Vlaming geboren, stond op en men was Fransman, tegen de middag kon men Spanjaard zijn en 's avonds Engelsman, om terug op te staan als Fransman. Maar het werk bleef hetzelfde.

Zoals men zegt: men veranderde van hemd alsof het niets was.

In 1672 verklaarde Frankrijk de oorlog aan de Nederlandse Republiek en wie niet in Franse legerdienst wilde gaan, moest als zeeman kaper spelen en op eigen houtje oorlog voeren.

Zo kreeg onze Jan reeds op 22-jarige leeftijd het bevel over een kaperschip dat aan een Duinkerke reder behoorde (een zekere Omaer). Het vergde veel moed om "ter kaperen te varen". In weer of onweer, aanvallen of aangevallen te worden, men moest geen zacht volkje aan boord hebben. Overall werd er geronseld, vooral onder allerlei schorremorrie, uit verdachte taveernes of onder hen die samen met hun familie honger hadden. En omdat de visvangst niet meer loonde gingen men kaperen.

Dit soort mensen in bedwang houden was niet steeds gemakkelijk, maar Bart kende zijn volkje en... hij werd op de handen gedragen. Hij bevocht dan ook zegerijk het ene na het andere schip en de buit was steeds groot ten voordele van zijn baas en de bemanning.

De koning kende zijn pappenheimer en had van zijn daden gehoord. Hij bevorderde hem in zijn Koninklijke Marine tot luitenant (1679) en in 1686 tot kapitein van een fregat.

In 1688 verklaarde Frankrijk de oorlog aan Engeland (negenjarige oorlog) en het jaar daarop kreeg hij als gezagvoerder een groot oorlogsschip.

Lodewijk XIV had veel vertrouwen in hem en hij kreeg dan de opdracht om samen met de Franse graaf Forbin, een transportvloot van Le Havre naar Duinkerke te brengen.

Verraden door spionnen werd hij op de terugvaart door een Engelse overmacht aangevallen. Hij verdedigde zich moedig en het is door de onhandigheid van graaf Forbin dat hij overmeesterd werd en gevangen genomen. Hij kon uit de gevangenis van Plymouth ontsnappen en roei met een vissersjool naar Duinkerke.¹ Dergelijke vernedering neemt hij niet. De Engelsen hebben intussen Duinkerke geblokkeerd door een gordel met zwaar gewapende oorlogsbodems aan te leggen.

Uitvaren is onmogelijk en de Duinkerke vloot is machteloos maar hij zal het onmogelijke wagen.

Op een nacht laat hij een sloep uitzetten, hij zoekt de smalle doorgang tussen de zandbanken en de gevaarlijke stromingen². Terug van zijn verkenningstocht staat zijn besluit vast. Onmiddellijk geeft

¹ Als dit waar is weten we niet, maar een prestatie is het zeker.

² De Engelsen durven die niet naderen, er is gevaar te stranden of vast te zitten.

hij bevel de gevechtsposten te bezetten en de Duinkerke vloot vaart uit. Hijzelf voorop met de "Alcyon" en in lijn alle andere schepen. Bij het klaren van de dag merken de Engelsen dat de haven leeg is, maar het is te laat.

In tussen heeft Bart reeds enkele transportschepen buit gemaakt en de volledige Nederlandse vissersvloot bij de Doggersbank vernietigd. Nu vaart hij richting Engelse kust en hij wil Engeland treffen in het hart. Het kasteel van Withrington en de omliggende dorpen Draidge en Chilborne werden in brand gestoken ter vernedering van Albion.

Te Versailles en in de straten van Parijs worden de vlaggen uitgehangen en feest gevierd. Maar de koning en zijn hof interesseren hem niet, hij is de ruwe volksjongen gebleven en Frans kent hij zelfs niet.

Toch moet hij voor de koning Lodewijk XIV komen. Daar verschijnt hij met zijn pijp in de mond en zijn kaperspluntje aan. Wanneer de koning hem vraagt hoe hij de blokkade heeft doorbroken, moet het vertaald worden. Dan stormt hij op lachende hovelingen af en baant zich een weg door met de armen te zwaaien terwijl roepende: "zo!". De koning lacht en bevordert hem tot hoofd van het Duinkerke vlooteskader.

Maar de oorlog is niet ten einde. Frankrijk kent hongersnood omdat de Nederlandse en Engelse vloot elke toevoer van levensmiddelen afsnijden. Terwijl men aan het hof fuift en danst hebben de gewone mensen honger en sterft de bevolking.

In de Noordse haven Vleker liggen er honderden schepen met graan, maar wie zal ze halen?

Hoe is de toestand te Duinkerke? Lijken worden in gemeenschappelijke kuilen begraven. Het volk wordt opstandig. De uit gehongerde mensen komen dag en nacht vóór het huis van Jan Bart om eten schreeuwen. Aan de koning vraagt hij versterking van zijn vloot, uitvaren zou zelfmoord betekenen. De administratie gaat traag. Toch besluit hij, het is overwinnen of sterven. Hij geeft bevel om aan te monstere en nog dezelfde avond kan hij uitvaren met zeven fregatten. Maar de Hollanders zijn hem voor geweest.

Onder de leiding van Admiraal Hyde de Fries hebben de Nederlanders met een machtige vloot de graanbodems gepraaid en onze Jan komt ze tegen ter hoogte van het eiland Texel. Geheel onverwachts duikt hij op en zet regelrecht koers naar het Hollandse vlaggenschip. Zijn "Maure" steigert onder het zwaar geschut van Hyde de Fries. Die tracht nog zijn schip "De Prins van Friesland" te keren, maar hij kan een enterling niet meer voorkomen. Nu wordt het een strijd van man tegen man, maar tegen de roekeloosheid van de Duinkerkenaars is niets te doen. De admiraal sneuvelt, het Nederlands paviljoen en de mastvlag worden neergehaald. Jan Bart heeft Frankrijk van de hongersnood gered en triomfantelijk vaart hij met honderd graanschepen naar zijn thuishaven.

Zelf gaat hij het niet melden aan de koning hij stuurt zijn zoon Frans naar Versailles om aan de koning het paviljoen te overhandigen. Hij blijft liever bij zijn Duinkerke gewone volk.

De koning benoemt hem tot ridder en luitenant ter zee. In 1697 werd de vrede gesloten.

³

Deze overwinning was zijn laatste heldendaad. Hij die zoveel stromen heeft getrotseerd stierf aan een verkoudheid in 1702.

Jan Bart was een wilde kerel, ruw en een vechter die alleen thuis was op zee en in de strijd. Ondanks alle eerbewijzen geven ze hem een dimensie waar we als Vlaming fier mogen op zijn. Maar met Oostende heeft hij niets te maken, alhoewel er een straat naar hem genoemd is.

Zijn beeld staat in brons op de markt te Duinkerke en toen in 1940 Duinkerke platgebombardeerd werd, bleef alleen onze trotse Bart overeind staan. Was het soms een getuigenis van onverzettelijke moed en koppigheid?

---

³ Ook zijn zoons liet hij kennis maken met het harde leven op zee. Een daarvan François CORNIL (1677-1755) zou later vice-admiraal worden van Franse vloot. Hij heeft zijn naam later verfranst.